

5. Τα σχήματα λόγου

Τα σχήματα λόγου είναι εκφραστικοί τρόποι που αποκλίνουν από τους συμβατικούς κανόνες της χρήσης της γλώσσας. Πρόκειται για εκφραστικές επιλογές του συγγραφέα που εξυπηρετούν συγκεκριμένες αισθητικές και νοηματικές στοχεύσεις.

Σχήματα λόγου ως προς τη γραμματική συμφωνία των λέξεων	Σχήματα λόγου ως προς τη θέση των λέξεων στην πρόταση	Σχήματα λόγου ως προς τη σημασία	Σχήματα λόγου ως προς την πληρότητα του λόγου
Πρόληψη	Πολυσύνδετο	Αλληγορία	Αναδίπλωση
Έλεη	Αναστροφή	Ειρωνεία	Αναφώνηση
Καθολικό - μερικό	Χιαστό	Λιτότητα	Βραχυλογία
Κατά το νοούμενο	Πρωθύστερο	Ευφημισμός	Ζεύγμα
Ανακόλουθο	Κύκλος	Μεταφορά	Αποσιώπηση
Υπαλλαγή	Ετυμολογικό σχήμα	Μετωνυμία	Άρση - Θέση
	Οξύμωρο	Παρομοίωση	Επανάληψη - Επαναφορά
	Παρήχηση	Συνεκδοχή	Υποφορά - Ανθυποφορά
	Ομοιοτέλεuto	Σχήμα κατεξοχήν	Παραλληλία
	Υπερβατό	Υπερβολή	Πλεονασμός
	Ασύνδετο	Προσωποποίηση	Ρητορικά ερωτήματα

Ι. Τα συχνότερα σχήματα λόγου

1. Παρομοίωση

Τι είναι / λειτουργία

Για να τονίσουμε την ιδιότητα ενός προσώπου, πράγματος ή κατάστασης, το πα-
ραλληλίζουμε με κάποιο άλλο που έχει
την ίδια ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό.
Η παρομοίωση εισάγεται με τα: **σαν, σαν
να, λες και, όπως.**

Η παρομοίωση:

- Προβάλλει μια αναλογία.
- Φωτίζει ένα στοιχείο (πρόσωπο, πράγ-
μα, κατάσταση) συνδέοντάς το με οι-
κείες στον αναγνώστη καταστάσεις.

Παραδείγματα

...ο ουρανός του δειλινού γυαλίζει
σαν μαρμελάδα βερίκοκο».

Ιωάννα Καρυστιάνη, Χίλιες ανάσες

Χρειάζονται έναν φίλο και, μια και
δεν έβρισκα κανέναν πρόθυμο να
μου κάνει παρέα, έπλασα τον Ανδρέα.
Όπως ο θεός έπλασε την Εύα για να
μην είναι μόνος του ο Αδάμ στον Πα-
ράδεισο».

Μαρούλα Κλιάφα,

Η ιστορία ενός νεαρού gamer

2. Μεταφορά

Τι είναι / λειτουργία

Μια λέξη ή μια φράση χρησιμοποιείται
με σημασία διαφορετική από την αρχική
(κυριολεκτική). Ωστόσο, ανάμεσα στις δύο
σημασίες (την αρχική και τη μεταφορική)
υπάρχει μια μικρή ή μεγάλη ομοιότητα που
επιτρέπει μαζί με τα συμφραζόμενα την κα-
τανόηση της νέας μεταφορικής σημασίας.

Η μεταφορά:

- Προβάλλει μια ομοιότητα.
- Φωτίζει παραστατικά ένα στοιχείο.
- «Διευρύνει» τη σημασία μιας λέξης ή φρά-
σης, προσδίδοντάς της «νέο» νόημα, που
βοηθά στη δημιουργία μιας «νέας» πραγ-
ματικότητας, αυτής που προβάλλει το λο-
γοτεχνικό κείμενο.

Παραδείγματα

Πρώτη φορά **ανοίγεται** η Ανδρια-
νή στην κόρη της και μάλιστα
μπροστά σε κόσμο».

Π. Μάρκαρης,
Σεμινάρια φονικής γραφής

Η αγκαλιά του **φωλιά**, η παλάμη
του **κομπρέσα** στο μέτωπό της και
αυτή δεν μπορούσε να συγκρατη-
θεί άλλο, για πρώτη φορά **λυνόταν**
στα δάκρυα παρουσία τρίτου.

Ιωάννα Καρυστιάνη,

Χίλιες ανάσες

Τι είναι / λειτουργία

Παραδείγματα

Στη **μετωνυμία** χρησιμοποιείται μια λέξη που δηλώνει:

1. Το περιέχον αντί του περιεχόμενου ή αντίστροφα.
2. Το αφηρημένο αντί του συγκεκριμένου ή αντίστροφα.
3. Τον δημιουργό αντί του δημιουργήματος.

Στη **συνεκδοχή** χρησιμοποιείται μια λέξη που δηλώνει:

1. Το μέρος αντί του συνόλου ή αντίστροφα.
2. Το ένα αντί για πολλά ή αντίστροφα.
3. Το είδος αντί για το γένος ή αντίστροφα.

Η μετωνυμία και η συνεκδοχή:

- Αποδίδουν με πυκνότητα τα νοήματα.
- Καθιστούν το ύφος ποιητικό και πυκνό.

1. Κάτσε να πιούμε ένα **ποτήρι** (αντί: κρασί).

2. Το **σχολείο** (αντί: **οι μαθητές**) αναστατώθηκε από την είδηση.

3. Ο **νόμος** (αντί: **οι δικαστές**) τον αντιμετώπισε με επιείκεια.

4. Θα διαβάσω **Αριστοτέλη** (αντί: **Ηθικά Νικομάχεια**).

1. ...σιγά σιγά αδειάσανε πάλι οι χειρολαβές. Πρώτα έφυγε το **δαχτυλίδι** που ήταν δίπλα στη **Βέρα**, μετά το **γέρικο χέρι** που ακουμπούσε το νεανικό, έφυγε το **χέρι** του **Ινδού**, μετά του **ισπανού...** (τα **χέρια** αντί τα πρόσωπα).

Γ. Σκούρτης,

Μια φορά ήταν ένας μόνος του

2. Ο **Έλληνας** είναι απείθαρχος (αντί: **οι Έλληνες**).

3. Τι να σου κάνει και **αυτή η κοπέλα!** (αντί: το συγκεκριμένο όνομα).

Τι είναι / λειτουργία

Παραδείγματα

Δύο λέξεις ή φράσεις που αλληλοαναιρούνται ως προς το νόημα παρατίθενται μαζί, δίνοντας την αίσθηση μιας αντίφασης.

Το οξύμωρο:

- Αναδεικνύει αντιφατικές πτυχές / νοήματα του ίδιου πράγματος.
- Η αντίφαση αίρεται, εάν διακρίνουμε τη συγκεκριμένη σημασία των λέξεων: π.χ.
 - «πολιορκημένοι» σωματικά, αλλά «ελεύθεροι» ψυχικά.
 - «ζωντανοί» βιολογικά, αλλά «νεκροί» ως προς την ενεργητικότητα.
 - «κλείσε τα μάτια» για να μπορέσεις να δεις αυτό που δεν φαίνεται με τα μάτια (εδώ τον Θεό).

Δῶρον ἄδωρον

Ζωντανοί νεκροί

Ελεύθεροι πολιορκημένοι

Κλείσε τα μάτια σου αν θες να Τον δεις· φράξε τα αυτιά σου, να Τον ακούσεις.

N. Καζαντζάκης,
Ο φτωχούλης του θεού

Τι είναι / λειτουργία

Δηλώνεται μια ασυμφωνία ανάμεσα στις λέξεις και τη σημασία τους ή ανάμεσα στις πράξεις και τα αποτελέσματά τους. Η επιτυχία της ειρωνείας προϋποθέτει ότι το αντικείμενό της αγνοεί (ή προσποιείται ότι αγνοεί) αυτή την πραγματικότητα.

Η ειρωνεία:

- Προκαλεί ευθυμία (όταν είναι καλοπροαίρετη και «λεπτή»).
- Διακωμωδεί, σατιρίζει, επικρίνει ή περιφρονεί στάσεις και συμπεριφορές.

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί η **τραγική ειρωνεία** κατά την οποία ο αναγνώστης διαβλέπει τον επικείμενο όλεθρο –ή θρίαμβο– του ήρωα, ενώ ο τελευταίος αδυνατεί να πράξει το ίδιο. Η τραγική ειρωνεία:

- Διεγείρει την αγωνία του αναγνώστη για την εξέλιξη.
- Προκαλεί συμπάθεια για τον ήρωα.

Παραδείγματα

Έπινα και έκλαιγα... με την τρίτη οκά... κανείς από τους τρεις μας δεν κατάλαβε ότι τραγουδούσαμε το Βροντάει ο Όλυμπος, αστράφτει η Γκίωνα. Δεν είμαστε σε θέση να ξέρουμε αν ήταν επιτραπέζιο άσμα ή αντάρτικο.

Κ. Μουρσελάς, Βαμμένα κόκκινα μαλλιά

Η μητέρα μου, η κυρα-Ελευθερία της γειτονιάς, είναι μοδίστρα. Έτσι κάθεται από το πρωί μέχρι το βράδυ στο σπίτι ράβοντας. Ζωή κι αυτή! Να σου 'ρχονται όλες οι χοντρές της γειτονιάς και να νομίζουν ότι είναι ΤΑ μοντέλα. Και να φωνάζουν ότι το ρούχο τις παχαίνει.

Β. Παπαθεοδώρου, Στη διαπασών

...και εκείνος σκέφτηκε ότι τέτοιο θα 'θελε να 'ταν και το τελευταίο γκολ της ζωής του, αν και όταν έφτανε εκείνη ώρα που θα παρατούσε τα γήπεδα.

Μένης Κουμανταρέας,

Η φανέλα με το εννιά

Τραγική ειρωνεία: Ο αναγνώστης υποψιάζεται/διαβλέπει το τέλος της ποδοσφαιρικής σταδιοδρομίας του ήρωα (λόγω του τραυματισμού του). Ο ήρωας, όμως, το αγνοεί.

Τι είναι / λειτουργία

Ζώα, φυτά ή άψυχα αντικείμενα ή έννοιες παρουσιάζονται με ανθρώπινες ιδιότητες ή συμπεριφορές. Συναντάται συχνά στα δημοτικά τραγούδια.

Η προσωποποίηση:

- Υλοποιεί το φανταστικό (μη ρεαλιστικό) στοιχείο μιας αφήγησης.
- Προβάλλει την αξία / κύρος / ρόλο ενός αντικειμένου / ζώου / έννοιας ή έναν συμβολισμό.

Παραδείγματα

Στο μυθιστόρημα της Αγγ. Δαρλάση *Όταν έφυγαν τ' αγάλματα*, τα αγάλματα του Μουσείου παρουσιάζονται ως άνθρωποι που επικοινωνούν με τη μικρή ηρωίδα («Κάπου μακριά στο βάθος είδα τη Σφίγγα να χαμογελάει με το γνωστό της μισοχαμόγελο»). Με την προσωποποίηση αυτή υλοποιείται το φανταστικό στοιχείο της αφήγησης και προβάλλεται η αξία των αγαλμάτων (είναι ζωντανά στοιχεία στο σήμερα και όχι απλές πέτρες από το παρελθόν).

Τι είναι / λειτουργία

Υποκρύπτεται ένα διαφορετικό νόημα από εκείνο που φανερώνει η ιστορία.

Η αλληγορία:

- Προσδίδει στα νοήματα υποβλητικότητα και τα καθιστά περισσότερο αισθητά, επομένως τα ζωντανεύει.

Παραδείγματα

*Θυμάσαι Μαρία στα διαλείμματα εκείνο το παιχνίδι που τρέχαμε κρατώντας τη σκυτάλη
–μη βλέπεις εμένα–
μην κλαις».*

Κατερίνα Γώγου, *θαρθεί καιρός*

Η εικόνα της σκυταλοδρομίας υπονοεί τη διαδοχή των γενεών και την παράδοση της ευθύνης από τη μια γενιά στην άλλη.

Τι είναι / λειτουργία

Λέξεις ή φράσεις με αρνητικό περιεχόμενο αντικαθίστανται από άλλες με θετικό ή ουδέτερο περιεχόμενο.

Ο ευφημισμός:

- Περιορίζει ή αποκρύπτει τις αρνητικές εντυπώσεις.

Παραδείγματα

Θάνατος αμάχων → παράπλευρες απώλειες
 Στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών
 → Κέντρα φιλοξενίας μεταναστών
 Απολύσεις εργαζομένων → εκσυγχρονισμός και αναδιάρθρωση της εταιρίας
 Εύξεινος Πόντος (αντί άξενος = αφιλόξενος)

Τι είναι / λειτουργία

Στη θέση μιας λέξης χρησιμοποιείται η αντίθετη με άρνηση.

Η λιτότητα:

- Περιορίζει τις θετικές ή αρνητικές εντυπώσεις που θα προκαλούσε η αρχική λέξη.

Παραδείγματα

ήκουσε θόρυβον όχι μικρόν...

Αλ. Παπαδιαμάντης, Η Φόνισσα

Ο συγγραφέας θεωρεί ότι το επίθετο «μεγάλο» θα έδινε υπερβολική εντύπωση για την ένταση του θορύβου.

Τι είναι / λειτουργία

Σε ένα πρόσωπο ή αντικείμενο αποδίδονται ιδιότητες εξωπραγματικές, που ξεπερνούν τα φυσικά όρια.

Η υπερβολή:

- Διογκώνει ένα χαρακτηριστικό, ώστε εξυψώνει ένα πρόσωπο ή πράγμα, διογκώνει τις εντυπώσεις.

Παραδείγματα

Στο έμπα χίλιους έκοψε, στο έβγα δυο χιλιάδες, και στο καλό το γύρισμα κανέναν δεν αφήνει.

Του μικρού βλαχόπουλου,
 δημοτικό τραγούδι

Άσε, εκατό ασκήσεις μού έβαλε για αύριο!

Τι είναι / λειτουργία

Παραδείγματα

Παραβίαση της συντακτικής συνέπειας (συμφωνίας των όρων σε πτώση ή πρόσωπο) για λόγους ταχύτητας του λόγου ή ψυχικής ταραχής ή σκοπιμότητας του συγγραφέα.

Ο Διάκος σαν τ' αγροίκησε, πολύ του κακοφάνη.

Τι είναι / λειτουργία

Παραδείγματα

Ένα επίθετο αποδίδεται σε ένα ουσιαστικό ενώ αναφέρεται σε άλλον όρο της πρότασης.

Η υπαλλαγή:

- Δημιουργεί εντύπωση μεταφοράς, εικόνας.
- Προσδίδει ποιητικότητα στο ύφος.
- Εξυπηρετεί επιλογές του ποιητή ως προς το μέτρο, τον ρυθμό κ.λπ.

ξεστόμισε μια μια τις φράσεις μέσα από τον ιδρωμένο καημό του στήθους του» (αντί: από τον καημό του ιδρωμένου στήθους του).

Πηγή:

Μπ. Δερμιτζάκης, *Αφηγηματικές τεχνικές*

λευκό βουνάκι πρόβατα (αντί: βουνάκι λευκά πρόβατα).

Δ. Σολωμός, *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*

Ἦ κοινόν αὐτάδελφον Ἰσμήνης κάρα (αντί: Ἦ κάρα κοινῆς αὐταδέλφου Ἰσμήνης).

Σοφοκλής, *Αντιγόνη*

Τι είναι / λειτουργία

Διαδοχικές φράσεις ή προτάσεις που στο τέλος τους υπάρχουν ομοιοκατάληκτες λέξεις.

Το ομοιοτέλετο:

- Προσδίδει μουσικότητα στο ύφος.
- Εξυπηρετεί επιδιώξεις του ποιητή ως προς το μέτρο, τον ρυθμό, την ομοιοκαταληξία κ.λπ.

Παραδείγματα

...η μύτη της έγινε μελένια, τα χείλη της καραμελένια, τα αυτάκια της βελουδένια, τα μάτια της όμως παρέμειναν γυάλινα και παγωμένα.

Γ. Μανιώτης,

Γράψε κι εσύ ένα παραμύθι, μπορείς,

πηγή: Μπ. Δερμιτζάκης,

Αφηγηματικές τεχνικές

Τι είναι / λειτουργία

Ο ίδιος φθόγγος (συνήθως σύμφωνο) επαναλαμβάνεται σε συνεχόμενες λέξεις.

Η παρήχηση:

- Προσδίδει μουσικότητα στο ύφος.
- Προκαλεί ακουστικές εντυπώσεις.

Παραδείγματα

λαλεί πουλί παίρνει σπυρί κι η μάνα το ζηλεύει.

Δ. Σολωμός,

Ελεύθεροι Πολιορκημένοι

Εάν τον Πάριν τελικά δέχεσαι να τον πάρεις, χαρά θα πάρωμε εμείς, θα πάρει και ο Πάρις.

Μποστ, Ρωμαίος και Ιουλιέτα

Τι είναι / λειτουργία

Παραδείγματα

Λέξεις ή φράσεις επανέρχονται συνέχεια στο κείμενο, για να εκφράσουν ένα νόημα. Η επανάληψη:

- Εξαίρει ένα σημείο / νόημα, τονίζει τη σπουδαιότητά του, επιβεβαιώνει την αλήθεια ενός απροσδόκητου, απίστευτου στοιχείου κ.λπ.
- Δηλώνει συναισθηματική φόρτιση (ταραχή, φόβο ή έντονο ενθουσιασμό κ.λπ.)

Είμαι **αθάνατος**, Μπάρον, **αθάνατος**! Ξέρεις τι σημαίνει αυτό; **Δεν θα γεράσω ποτέ. Δε θα πεθάνω ποτέ.** Μπορείς να το αισθανθείς; Μπορείς να το νιώσεις; [...] **Βλέπεις με τι έχεις να κάνεις, Μπάρον; Έναν αθάνατο – σαν θεό!**

Normand Spinrad,
Ο Τζακ Μπάρον και η αιωνιότητα

Τι είναι / λειτουργία

Παραδείγματα

Μια λέξη ή φράση παρεμβάλλεται ανάμεσα σε δύο λέξεις που έχουν στενή συντακτική και νοηματική σχέση. Πρόκειται για ανατροπή της φυσικής σειράς των λέξεων.

Το υπερβατό:

- Καθιστά πιο πολύπλοκο το ύφος.
- Προσδίδει ποιητικότητα / ρυθμό.
- Εξυπηρετεί το μέτρο σε ένα ποίημα.

Πέφτοντας στο σκοτάδι, κατάπие τη σμαραγδένια λάμψη που αναδύθηκε **από του λαιμού τα πούπουλα**, έτσι όπως έστρεψε το κεφαλάκι του (αντί: **από τα πούπουλα του λαιμού**).

Ρέα Γαλανάκη, Η άκρα ταπείνωση

άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει (αντί: **άκρα σιωπή του τάφου**).

Δ. Σολωμός, Ελεύθεροι Πολιορκημένοι

Τι είναι / λειτουργία

Παραδείγματα

Όμοιες προτάσεις ή όροι παρατίθενται στη σειρά με κόμμα, χωρίς σύνδεσμο.

Το ασύνδετο σχήμα:

- Επιτρέπει να αποδοθεί με πυκνό λόγο μια σειρά από νοήματα σε μια πρόταση / περίοδο.
- Δημιουργεί γρήγορο/αγχώδη ρυθμό.

Μα τι την έπιανε κι όποτε ο παππούς Λεωνίδας ξεκινούσε να της πει κάτι σχετικό με την ιστορία της οικογένειας και την λοιπή συνομοταξία, οι Μικρασιάτες έχουν πολύ αγέρωχο ήθος, οι Μικρασιάτες είναι πολύ καθαροί, κάθε εβδομάδα ασβέστωμα του αποχωρητηρίου για τα μικρόβια και της κάμαρας για τους κοριοούς, αυτή, ένα μάτσο νεύρα της εφηβείας, τον κατακεραύνωνε.

Ιωάννα Καρυστιάνη, Χίλιες ανάσες

II. Σχήματα λόγου που συναντώνται σπανιότερα

Α. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Σχήμα

Τι είναι

Παράδειγμα

1

Πρόληψη

Το υποκείμενο του ρήματος μιας εξαρτημένης πρότασης τίθεται «προληπτικά» ως αντικείμενο στο ρήμα της κύριας.

Ξέρεις τον Σωκράτη ποιος είναι (ο Σωκράτης).

2

Έλξη

Ένας όρος μιας πρότασης δεν συμφωνεί συντακτικά με τον όρο με τον οποίο απαιτεί το νόημα και η σειρά του λόγου, αλλά **έλκεται** («επηρεάζεται») από κάποιον άλλον, ισχυρότερο, και συμφωνεί με αυτόν.

Τα Γιάννενα, η όμορφη πόλη της Ηπείρου, κοιμάται.

3	Καθολικό - μερικό	Η λέξη (ουσιαστικό) που δηλώνει διαιρεμένο σύνολο δεν εκφράζεται με γενική διαιρετική ή εμπρόθετα (από + γενική), αλλά ομοιοπύκνωση με τον όρο που δηλώνει το μέρος του συνόλου.	Έρχεται τη μέση το γιαλό (αντί: του γιαλού). Παίρνει τον κατήφορο, την άκρη το ποτάμι (αντί: του ποταμιού).
4	Κατά το νοούμενο	Η σύνταξη ακολουθεί το νόημα και όχι τους γραμματικούς κανόνες.	Ο κόσμος το 'χουν τούμπανο (οι άνθρωποι) κι εμείς κρυφό καμάρι.

Β. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ

5	Πολυσύνδετο	Περισσότεροι από δύο όμοιοι όροι συνδέονται με συνδέσμους (συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς).	Μ' έπαιρνε κοντά της είτε στον κήπο είτε στη βιβλιοθήκη είτε στο δωμάτιό της.
6	Αναστροφή	Σκόπιμη αλλαγή της φυσικής σειράς των λέξεων (για να τονιστεί κάποια από αυτές, να προκληθεί εντύπωση κ.λπ.).	Στον κόσμο την αγάπη σου πάρα πολύ μη βάνεις.
7	Χιαστό	Δύο λέξεις ή φράσεις που αναφέρονται σε δύο προηγούμενες τίθενται στον λόγο με αντίστροφη σειρά.	Περάσαμε κάβους πολλούς, πολλά νησιά...
8	Πρωθύστερο	Παρατίθεται πρώτο εκείνο που χρονικά είναι δεύτερο	Χτενίστηκε, ελούστηκε και στο σεριάνι βγήκε.
9	Κύκλος	Μια πρόταση ή περίοδος αρχίζει και κλείνει με την ίδια λέξη ή φράση.	Μοναχή τον δρόμο επήρες, εξανάλθες μοναχή.
10	Ετυμολογικό σχήμα	Ομόρριζες λέξεις παρατίθενται η μια δίπλα στην άλλη.	Πέταξα ένα φόρεμα πολυφορεμένο.

Γ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

	Σχήμα	Τι είναι	Παράδειγμα
11	Αναδίπλωση	Η επανάληψη λέξης ή φράσης με την προσθήκη ενός προσδιορισμού.	Απρίλη μου, Απρίλη μου ξανθέ... Φεύγει, φεύγει ο προδότης.
12	Αναφώνηση	Επιφωνηματική φράση που δηλώνει ευχή, κατάρα, θαυμασμό κ.λπ.	Και η φωνή του, Θεέ μου! Τι φωνή!
13	Βραχυλογία	Παραλείπονται στοιχεία που εννοούνται εύκολα από τα συμφραζόμενα.	Σε τραγουδώ, όπως το πουλί (τραγουδά).
14	Ζεύγμα	Δύο αντικείμενα αποδίδονται στο ίδιο ρήμα, παρά το γεγονός ότι νοηματικά το ένα από τα δύο ταιριάζει σε άλλο ρήμα, το οποίο εννοείται.	Ακούει τουφέκια και βροντούν, σπαθιά λαμποκοπάνε (ακούει τουφέκια – βλέπει σπαθιά)
15	Κατεξοχήν	Δηλώνει το πρόσωπο που κυρίως αντιπροσωπεύει μια έννοια.	...όπως είπε και ο φιλόσοφος (ο Αριστοτέλης).
16	Αποσιώπηση	Σκόπιμη παύση του λόγου με αποσιωπητικά (για να δηλωθεί κάποιος υπαινιγμός ή να φανεί η συναισθηματική ένταση του ομιλητή).	Μην το ξανακάνεις, γιατί... (απειλή).
17	Άρση - θέση	Πρώτα δηλώνεται τι δεν είναι κάτι και έπειτα τι είναι.	Δεν ήταν νησί, ήταν θεριό που κείτονταν στη θάλασσα.

18	Υποφορά - Ανθυποφορά	Μια ερώτηση απαντιέται στην αρχή αρνητικά και μετά δίνεται η σωστή απάντηση.	Αχός βαρύς ακούγεται, πολλά ντουφέκια πέφτουν, μήνα σε γάμο ρίχνονται, μήνα σε χαροκόπι; Μήδε σε γάμο ρίχνονται μήδε σε χαροκόπι. Η Δέσπω κάνει πόλεμο με νύφες και με αγγόνια.
19	Παραλληλία	Το ίδιο νόημα εκφράζεται συγχρόνως καταφατικά και αρνητικά.	Να σωπαίνεις και να μη μιλάς.
20	Πλεονασμός	Χρησιμοποιούνται περισσότερες λέξεις από όσες χρειάζονται για την έκφραση κάποιου νοήματος.	Σηκώνομαι πάνω.
21	Ρητορικό ερώτημα	Ερώτημα του οποίου η απάντηση είναι γνωστή· τίθεται προς προβληματισμό.	Ά! κύριε, κύριε Μαλακάση, ποιός θά βρεθεῖ νά μᾶς δικάσει, μικρόν ἐμέ κι ἐσᾶς μεγάλο, ἴδια τόν ἕνα καί τόν ἄλλο; Κ. Καρυωτάκης, Μικρή Ἀσυμφωνία εἰς Ἀ Μειζον